

LA TONTINA

Illa base cèltica postulada per Pokorný, hem d'analitzar TU-SNA, amb una -s- que després es va emmudir. I em sembla que s'havia de produir inevitablement ja en cèltic una fusió dels dos canals, 'inflor', 'bony', 'ona' i 'pell'. Sigui per això sol (o bé cooperant-hi una altra sufixació) ja ens explicariem la doble forma *tond* i *tonn* de l'irlandès.

Com romanistes no ens podem fer la il·lusió ni alimentar-la en altri d'haver resolt tan remotes i intrincades qüestions. Queda, però, ben establert que *Tona* és un NL d'origen cèltic, i relacionat, més o menys íntimament, amb l'origen de *tona* 'bóta, cubell'.³

HOMÒNIMS I PARÒNIMS (importants també com contra-prova de l'etimologia).

1) Port. *Tonda*, freguesia del concelho de *Tondela* (nom que en deu ser «diminutiu-toponímic»): uns 18 k. SO. de Viseu i altres tants al N. del Mondego, zona on formiguegen els celtismes.

En el nostre domini. 2) *Antóna*, tossal en el Segre Mitjà. Amb un vell castell al cim, prop d'Artesa de Segre, enfront del monestir de Salgar i del Munt de Montsonís (separats pel Segre). És un tossal arrodonit, ben comparable als de *Tona* (1956-7: xv, 160; xvii, 31), tinc nota que ja apareix en docs. de 1281 i 1295.⁴ En aquest, però, el celtisme em sembla ser doblat pel prefix: AMBI-TONNA (-NDA) 'entorn de la tona, tona en circuit' o bé ANDI-TONNA 'la Gran Tona'.

3) *L'Entona*, altre turó arrodonit (dit també *Lloma Velada*), 1550 alt. en la carena que baixa al N. del Penyalgosa, partint aigües entre la vall de St. Joan de P. i els vessants de Xodos (3°20' × 40°14', ma. M. Teruel de Peny.).

4) *Tierrantona*, poblet a l'alt Aragó, prop de Boltaña (E.T.C. I, 144.122), que ja trobo en un doc. de 1092: pot ser soldadura de «tierra», 'camps', amb *Antona* (d'igual forma), o amb *Tona* (amb nasal propagada).

Recordo un altre *Tarrantona* d'un doc. antic del Princ. (nota extraviada: era a Moià, a la costa ~?).

5) *La Tona* o *La Tonya*, mas antic a la part alta del terme de Prats de Molló. Anoto avui *la tóna*, també dita «L'Horriet», casa dalt de Paracolls, a la vall del Brescany; potser cap a les Esquerdes de Rojà (xxiv, 39.23). El que es troba més antic és com a nom d'un serrat (potser també comparable als de *Tona*): «a Besa Corba --- Serrat de Massanera --- al Serrat de la Tona --- al coll de la Cadira ---» a. 1525 (*Llibre Roig* de P. d. M., f° 84v). Aquí la doble forma *ny/n* s'ajusta en forma eloqüent amb la -NN- de l'ètimon cèltic; i l'ús amb article corrobora l'ús metafòric.

6) *Lə Tóna*, gran esllavissada, te. Escaró (xxiv, 23); creia recordar-ne un homònim en un altre poble del Conflent; o potser només era el Camí de *Tonet*, te. Pi, que puja cap a la Mata Roja (xxiv, 27).

7) Mola de les *tónes*, una de les grans turonades del B. Maestrat, entre la serra de la Pena de Bel i l'estret del Riu de la Sénia; d'allí baixa el Barranc de les *Tones*, amb el Corral de les *Tones* (xxvii, 112, 113);

no nego que s'hi pugui identificar «*Latona*, aldea de Morella» segons un doc. de 1266 en la qual el rei percebria delme de blat (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACA* I, 676); car el terme de Morella era extensíssim en el S. XIII: tanmateix sembla tan lluny, que suggereix veure-hi un homònim (8).

9) 1262: Alqueria de *Tona*, terme d'Alzira (id., ib. I, 400).

10) Sospitariem que s'hi pugui equiparar (si bé amb *nd* mossàrab un *Tonda* d'Ontinyent (xxxii, 118.13), si vingués del nom d'un indret rural, però com que només ho sé dins la vila (*Placeta Tonda*) ho pendrem com extret de Plaça *Retonda* 'rodona', com he dit en T- (misc. moss.).

1 Vilageliu, *Múnter*, St. Cugat de *Gavadons*. — 2 Doble vocalisme també en la glossa *tonna-tunna* que recull Whatmough (*Dial. Anc. Gaul*, 83, 52). 3 Ja en la nota de *Top. Hesp.* vaig rebutjar la idea de relacionar *tona* amb *tuna* 'mena de cova' (VIII, 950a7 ss.), una de les superficials pensades de Mn. Griera (ja descartada pels sons). — 4 Ara no comprovable; també creia recordar haver trobat aquest nom repetit a Ribagorça (si no hi ha malentès notes extraviades).

Tonda, V. T- (misc. moss.) *Tones*, *Tonet*, V. *Tona*
Tonta, V. T- (misc. moss.)

La TONTINA

Partida del te. de Castell d'Aro, prop de St. Pol de Segueró (xliv, 168.21). No s'explica gaire dins del quadro dels derivats de *tonno*, exposats en el *DECat* VIII, 561-2. No hi ha relació amb les societats de previsió (del nom propi d'un banquer napolità) ni lligam semàntic amb *tontillo*, espècie de mirinyac de les imatges; potser d'un encreuament de *tonina* 'tonyina' (d'on *almadrava*) amb *antina* 'bosquet d'algues?' (*DECat*, s. v.).

Tonya, V. *Tona*

TONYA

Poblet empordanès agre. a Garrigàs.

PRON. MOD.: *tuná*, oït a Bàscara (Casac., c. l'a. 1920).

DOC. ANT. 1017: *Tonnano* (Monsalvatje XI, 269.38); 1259: *Johanni de Toniano* (CCandi, *Misc. Hist. Cat.* II, 364); 1281: *Toynan* (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, 215); 1281: *Toniano* (Monsalvatje XII, 254); 1316: *Tonyano* (GGC *Girona*, 488).

ETIM. Nom de predi en -ANUM, del NP llatí TONNIUS o TUNNIUS (Schulze, 374, 426; Aebischer, *Top.*, 137-138). J. F. C.

Topairet, V. *Topina* *Toper*, V. *Talp* *Topero*, V. *Topina*